

Odgojevanje nekdanj in sedaj. *)

Spisal M. Močnik.

Imaš sinove, uči jih in pripoguj jih z mladega; imaš hčere, vari njih život, in ne kaži jim veselega obraza.

Str. 6 - 7.

Mislimo si otroka, ki ima obilno vsega, česar potrebuje za telesno življenje, pa nima nikogar, da se z njim pogovarja in z njim občuje.

Po telesu bi se razvijal, rasel in se dobro počutil, a dušne moči bi se ne razvijale; njegov duh bi dremal; ne znal bi niti misliti, niti govoriti. Ko pa dete otrok postane in se zbudijo njegove dušne moči, tedaj jame spoznavati vnanje stvari, misliti ter govoriti. Kdo pa je prvega človeka učil misliti in govoriti? „Stvarnik pripelje vse živali pred Adama, in ta jim daje imena?“ Bog sam je učil Adama, in da bi se mu razvile dušne moči in bi prišel k spoznanju samega sebe, njemu dá prvo zapoved.

¶Nevbogljivega in nepokornega človeka Bog ne zaverže, dalje ga podučuje, odgojuje, in mu obljubi o svojem času poslati odrešenika. Tudi pozneje učí in odgojuje stvarnik človeka, dasiravno ne tako neposrednje, in odgojuje in bo odgojeval človeški rod, dokler ne zgine z zemlje; človeški duh enkrat zbujen, zbuja se od roda do roda, in se bo zbuja, dokler ne izdihne poslednji Adamov sin svoje duše v roke stvarnikove.

Poglejmo pa dalje, kako je človeški duh napredoval, koliko je tistega nauka, ki ga je dobil od stvarnika, ohranil in obdržal, kako se je dalje izobrazoval in rasel v spoznanji samega sebe in svojega namena.

Stare ljudstva, Egipčani, Hindostani, Asirci, Kaldejci, Feničarji in pozneje Greki in Rimljani so dosegli v nekterih rečeh precej veliko stopnjo v omiki in izobraženosti; bili so pa v posvetnih rečeh čedalje umniši in brihtnejši, v božjih rečeh čedalje nevednejši; svojega bližnjega so zatirali, v sužnost devali in ga le toliko čislali kakor sploh blago. Omika in umetnost je dostikrat stregla njih nenasitljivi strasti in pohotnosti. V velikem rimskem cesarstvu, kolika revščina! kolikošno zatiranje ubogih! pa kakošna zapravljivost, gizdavost in ošabnost pri gospodovavcih! Takošna je bila paganska omika!!

Vsa drugačna pa je bila keršanska omika, ktero je odrešenik in učenik človeškega rodu iz nebes prinesel. „Ubogim se sveti evangelji oznanuje. — Storite dobro tim, ki vas sovražijo; molite za tiste,

*) Iz letošnjega „Letnega sporočila“ mestne glavne šole pri sv. Jakobu v Ljubljani.

ki vas žalijo in preganjajo". Oholi in ošabni svet, dasiravno v neznane reve zakopan, ne mara za zveličanski nauk, umori oznanovavca nebeškega nauka, svojega naj večjega dobrotnika; preganja in mori njegove poslance; poslednjič keršanstvo vendar le zmaga; paganski Rim se umakne keršanskemu Rimu, in zveličanski nauk in ž njim resnični humanizem se razširja po svetu; kmali dohiti in prekosí keršanstvo tudi paganski svet v učenosti in vednosti. O vesoljnem preselovanji narodov pade stari Rim, in omika gre pod zlo; surovi pa krepki in nravni narodi se pokristijanijo; začne se po Evropi daniti, posebno ko je Karol Veliki s svojimi slavnimi zmagami paganstvu terdo na noge stopal. Prizadeva si, da izобрази in omika podložne svojega velicega cesarstva. Podlaga prave omike in sreče za narode bila pa je njemu le keršanska vera. Srednji vek, surov in silen v svojem činjenji, velikansk v hudobiji in čednosti, je ves poln lepih zgledov keršanskega življenja; njegov značaj, njegove države so bile zgolj keršanske. Šole so bile cerkvene naprave, ljudje se niso sramovali keršanko misliti in govoriti; celó veselice so bile keršanske; mladost je vidila lepe zglede, in to je izrejevalo. Po spisih starih greških in latinskih pisateljev, ktere so le enostransko presojevali in preveč občudovali, širil se je v 15. stoletji napačni humanizem; učenost je zašlá na krive pota.

Tako imenovana verska reformacija po Lutru in Kalvinu sveta ni zboljšala, ljudi ni osrečila, učenosti in vednosti ni povzdignila, marveč svet v neznane reve in stiske pahnila in odperla široke vrata strastim, nejeveri in razdjanju v cerkvi in državi. Ta nova vera je njegovim naslednikom še vse preveč keršanska, ker veruje v Božje razodenje; pravijo, da tudi tega učenemu človeku nitreba. Peter Bajle, prvi enciklopedist, je rekel: „Dober protestant sem, ker protestiram zoper vse, kar se godí (zoper vso veljavo v cerkvi in državi)". Kako blagonosna in zveličavna je takošna omika in izobraženje, to nam pričuje zgodovina od leta 1789. do današnjega dneva.

Pa takošno premišljevanje bi nas predaleč pripeljalo od namena. Podajmo se k odgojevanju. Tukaj je humanizem (!) in nejevero svetoval in priporočal modrijan iz Genevé: „Kar iz Božje roke pride, je vse dobro in popolnoma, le v človeški roki se popači. Človek pride, popolnoma dober na svet (tedaj brez izvirnega greha). Odgoja naj skerbí, da nedolžnega svet ne spridi. Učenost je kriva vseh rev, pod kterimi človeštvo zdihuje. Če je vera človeku potrebna, naj si jo izvoli, kedar pride k pameti". Njegov Emil, idéal po kterem naj se izreja in odgojuje, ni vedil do 15. leta čisto nič od Boga in

da ima neumerjočo dušo. Ves pedantizem (h kateremu prišteva tudi poduk v veri in nravi) pri odgojevanji naj se odpravi, in mladi človek naj se podučuje le v rečeh za življenje koristnih in potrebnih (tedaj krasti in goljufati smé, le varuje naj se, da ga nihče ne zasači). In čuda, tega apostola so ljudje občudovali, njegovo ime v zvezde kovali in v mnogih krajih pri izreji mladine vbogali in ga, žali Bog, že sedaj vbogajo.

Ni ga bilo menda časa v zgodovini, da bi toliko govorili in pisali o šolah in o izreji, kakor preteklo in sedanje stoletje. Vlada in občine veliko storé za šole in za poduk prostega ljudstva; in to prizadevanje znanuje sedanji vek.

Bog je bil prvi, ki je človeka podučeval, in kaj ga je podučeval? — Da njega, svojega stvarnika, ljubi in časti in mu služi. Človek to v nemar pusča, poslednjič skorej čisto pozabi, zabrede čedalje bolj v znote, in pogrezne se v stiske in reve. Učenik in odrešenik pride na svet; nevednega in zmotenega človeka zopet podučí, in mu pokaže pot, po kateri naj hodi, da si iz rev pomaga. Človek, v posvetnih rečeh prebrisan, ne mara za božji nauk, ne sprejme jarma Gospodovega, išče sreče po potih, kjer je ne najde; tava za zapeljivo lučico svoje berljave pameti, pa noče gledati jasnega solnca Božje modrosti. To je v kratkem prizadevanje človeškega duha, ki je sam sebi dosti moder. Nesreča družih ga ne zmodrí; enak je otroku, ki ne verjame, da ogenj peče, dokler si sam persta ne prismodí. Viditi je, kakor da bi stvarnik pripusčal, da ljudje v našem stoletji še enkrat poskusijo, kam pridejo v socialnem življenji brez pozitivne vere.

Ljudska šola je, rekel bi, eden naj pripravnejših pripomočkov do omike, sreče, blagostanja in iz mnogih vzrokov sedaj veliko bolj potrebna, kakor nekdanj, skorej neogiblivo potrebna, in v posvetni vednosti in učnosti napreduje s svojim časom; ali njena podlaga mora biti keršanska, njen značaj keršanski; mladost naj se izreja po keršanskih načelih, ktere se nikdar ne spreminjajo.

Sej drugačne ljudske šole nimamo, drugače se tudi ne izreja mladost po učenih šolah?!

Odgovor na to vprašanje bi me kar preveč zvodil od predmeta; samo naj vprašam: koliko današnji svet čisla in časti keršanski živelj v šoli in družini? „Kar je pozitivno keršanskega, je odveč, ni za naše olikane čase in za učene ljudi, k večemu za prosto in nizko ljudstvo“. Tako sploh dan danes govori v nemaren svet, in nejevera in brezbožnost se razširja od učenih in imenitnih sta-

nov na prosto ljudstvo. — Poglejmo, iz kakošnih nagibov dan današnji starši in rejniki otroke priganjajo k pridnosti in nravi. To je zmota vseh zmot; svet hoče uraven biti, pa noče samega sebe zatajevati; hoče moder biti, pa ne spozná svoje reve in nadloge, in išče sreče tam, kjer je ni; pri odgojevanji mladine ga vodi namesto zdrave keršanske misli tisti bolehní in slabotni humanizem, ki napolnuje blaznice in jetnišnice. Otroci se staršem preveč smilijo; rajši jih izgovarjajo, kakor da bi jih pametno strahovali, in ker starši ne morejo slišati svojih otrok jokati, pa oni pozneje pretakajo britke solze nad spridenimi otroci.

Neki svobodnjak, tako imenovani frajmavrar, toži prijatlu, kako je njegov sin razujzdan in hudoben. Ta mu svetuje, da naj ga zapiše v Marijansko bratovščino, kakoršno so imeli dijaki v tistem kraji med sabo. To se zgodi, in v nekterih mescih je bil ta mladi človek ves drugačen in ne prvemu podoben.

Kar je enega duha in ene misli, se dan danes zbira in napravlja družbe in družbice. Kar je pa v družih okolisčinah in družih razmerah mogoče, bi morda kazalo, da se vpelje tudi pri dijacih. Mladost se rada zbira in vnema za vse dobro in lepo; ravno tako hitro in rada pa zabrede na napčno pot, in če ne najde poštene drusčine, išče in najde pa nepoštenu. Lepa je narodna misel, močna in oživljajoča, in vnema serce mladenčevo za vse dobro in lepo, a pogubonosna in razdevajoča postane, ako se zverže; nravo gre tukaj staviti pred narodnost timveč, ker so v političnih rečeh misli tolikanj zmedene, da se od ene strani nepokorsčina in nepostavnost razglasuje za domorodno djanje, od druge strani pa se pravično in pošteno domoljubje na sum deva in natolcuje. Ko bi pa v takošnjem društvu keršanska misel vladala, bi prenehali vsi mednarodni prepiri; okoli dobrega jedra, kakoršno je še zanesljivo med dijaki, zbirala bi se mladost; med sabo bi vidila lepe zglede in se spodbudovala in vnemala za vse lepo in blágo.

Mladost večidel sama sebi, ljubemu Bogu in angelu varhu izročena, vidi slabe zglede med sabo, vidi jih med svetom, in rada zgubi, kar ima naj boljšega, — sveto vero.

Kakošna je mladina, vsak lahko vidi; zakaj je takošna, lahko spoznamo. Pervo je, da se zleg spozná; drugo pa, da se po moči odvráčuje, in ker so časi drugačni od nekđaj, naj se rabijo tudi nenavadne sredstva.

Varhi mladine, prevdarite to reč, in če vam svēt dopade, oprostite pisateljevi osebi!